

and educational environment are determined. An example of using the program to create an interactive poster or instructions for creating an explanation for practical work in the discipline "Mechanics of materials and constructions" is presented. The way to a combination of interactive graphical digital online tools and informational and educational environment is presented. Functions for creating an interactive poster or instructions for practical work in general technical disciplines are considered. The introduction of such content during the study of general technical disciplines will expand the intensity of perception of the practical task, the logical construction of the stages of its implementation and increase the interest of future engineers in the learning process. The described method of using interactive graphical digital online tools during the study of general technical disciplines in practical classes expands the possibilities of perception of the task and logical construction of its implementation. Such tools are a valuable addition to traditional practical classes to help higher education applicants to master the knowledge in today's digital educational space. Performing graphic tasks requires visual perception, which is provided in the context of a practical task. The gradual implementation of such tasks in the study of general technical disciplines is due to the possibility of interactive blocks, which are accompanied by explanations and key formulas. The introduction of such content in the educational process will expand the intensity of perception of the practical task, the logical construction of the stages of its implementation and increase interest in the study of general technical disciplines.

Key words: general technical disciplines, engineering education, interactive graphical digital online tools, informational and educational environment, practical classes.

УДК 378.14.015.62: 374.32

Наталія Коваленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-2854-2461

DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/190-201

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: НА ПРИКЛАДІ ПАНДЕМІЇ COVID-19

У дослідженні подано сутність та структуру професійної ідентичності майбутнього вчителя. Проаналізовано результати проведеного дослідження трансформації професійної ідентичності майбутнього вчителя, його складових в умовах глобальних викликів (на прикладі пандемії COVID-19). Виявлено, що майбутні вчителі, які взяли участь в опитуванні, були не готові до: подолання емоційних проблем (насамперед, тривоги); самоорганізації в цілому і самоорганізації навчання; навчатися дистанційно; бути лідером думок. Припущено, що поряд із тим ситуація вимушеної зміни навчання актуалізувала формування переліку складових професійної ідентичності майбутнього вчителя: когнітивного, емоційно-ціннісного, мотиваційно-діяльнісного компонентів професійної ідентичності майбутнього вчителя.

Ключові слова: професійна ідентичність майбутнього вчителя, процес професійної ідентифікації майбутнього вчителя, компетентнісна модель учителя, професійна педагогічна підготовка.

Постановка проблеми. Освітню систему в період вимушеної зміни роботи закладів освіти педагогічна спільнота назвала «весною освіти», підкреслюючи народження в світовому масштабі нового дискурсу про майбутню систему навчання, появу нових підходів до навчання, нового розуміння освіти. У «Доповіді про освіту ЮНЕСКО-19» зазначається, що до середини квітня 2020 року майже кожна країна світу здійснила загальнодержавні закриття шкіл та інших закладів освіти у відповідь на пандемію COVID-19, яка охопила понад 1,57 мільярда студентів, що становлять понад 90 % усього населення світу, що навчається. Під час кризи в центрі уваги закладів освіти стали забезпечення безперервності навчання шляхом мобілізації низки високотехнологічних ресурсів та способів адаптації навчального контенту зі шкільних установ у будинки учнів.

Поряд із тим, нові освітні концепції встановлюють нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів, підґрунтям якої є професійна ідентифікація майбутнього вчителя. Тому вартим уваги стало вивчення особливостей професійної ідентичності майбутнього вчителя в період глобальних загроз, а також виважена рефлексія, поширення та впровадження в систему професійної підготовки майбутніх учителів висновків із організаційних, дидактичних, управлінських рішень в умовах вимушено зміненої форми навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Професійна ідентичність є предметом дослідження низки наук: психології, соціології, педагогіки тощо. У психології проблематика *ідентичності* знайшла відображення в низці досліджень. Протягом понад сторіччя видатні вчені вивчали цей психологічний феномен (З. Фрейд, Дж. Мід, С. Рубінштейн, Е. Еріксон та ін.). Зміст *професійної ідентичності* представлений у науковому доробку як показник збереження психічного здоров'я особистості (Е. Еріксон, К. Горні); здатність до самоактуалізації (А. Маслоу, Г. Балл); засоби освоєння суспільного та власного психологічного простору (Т. Титаренко, Е. Еріксон).

Професійна ідентичність учителя розглядається, зокрема, у контексті психології розвитку особистості вчителя (І. Бех, Г. Бордовський, І. Ісаєв, Є. Гришін, С. Максименко, А. Мудрик, В. Шадриков та інші автори), формування педагогічного мислення (О. Анісімов, В. Давидов, М. Кашапов, Ю. Кулюткін, А. Орлов, Г. Сухобська та інші науковці). Дослідження, присвячені питанням становлення *ідентифікації, ідентичності майбутнього вчителя* в контексті розвитку професійної самосвідомості (І. Вачков, О. Гриньова, В. Козієв, В. Саврасов, В. Якунін та інші вчені), розвитку особистісної зрілості майбутніх учителів (В. Галузяк).

Поряд із тим, професійна ідентифікація майбутнього вчителя (студента другого курсу) у системі професійної педагогічної підготовки потребує подальшого вивчення, теоретичного обґрунтування й емпіричного дослідження.

Виходячи з цього, ставимо за **мету** здійснити дослідження трансформації професійної ідентичності майбутнього вчителя, його складових в умовах глобальних викликів (на прикладі пандемії COVID-19).

Методи дослідження. Для реалізації мети і поставлених завдань на різних етапах наукового пошуку комплексно застосовано такі методи: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, систематизація й узагальнення наукових джерел щодо сутності і структури професійної ідентичності майбутнього вчителя, емпіричних даних); *емпіричні* (он-лайн опитування (Googl форма), он-лайн інтерв'ю (Zoom, BigBlueBottom), вивчення освітніх продуктів (Moodle)) здобувачів освіти, бесіди зі студентами, викладачами; спостереження навчального процесу, що здійснювався за допомогою дистанційних технологій, ретроспективний аналіз власної педагогічної практики) з метою аналізу емпіричних даних та формулювання висновків щодо змін професійної ідентичності майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Положення реформи МОН «Нова українська школа», Закон України «Про освіту», визначають ключові пріоритети до компетентності вчителя як агента змін, серед яких: інноваційність; здатність імпровізувати та експериментувати; готовність до професійної та академічної свободи; забезпечення наукового характеру освіти, академічної доброчесності, розвитку інклюзивного освітнього середовища, особистісні якості (лідерські вміння, толерантність тощо).

Міжнародні професійні стандарти для вчителя, викладені в Педагогічній конституції Європи поряд із комунікативною, лідерською, дослідницько-аналітичною компетентністю, компетентністю справедливості, здатністю навчатися впродовж життя, емпатією, актуалізовано компетентність самоідентичності вчителя.

Затверджений 24.12.2020 року Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства професійний стандарт за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» визначає перелік та опис загальних і професійних компетентностей учителя. До загальних компетентностей увійшли громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька. До переліку професійних компетентностей увійшли: мовно-комунікативна; предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічне партнерство; інклюзивна;

здоров'язбережувальна; проєктувальна; прогностична; організаційна; оцінювально-аналітична; інноваційна; рефлексивна; здатність до навчання впродовж життя. Компетентнісна модель випускника потребує суб'єктної позиції здобувачів освіти у творенні власного професійного портрету, усвідомлення ними загальних і ключових компетентностей як орієнтиру професійного саморозвитку, прагнення до опанування.

Визначальною складовою професійної підготовки, як фундаментального підґрунтя формування професійної компетентності майбутнього фахівця, забезпечення усвідомленого академічного навчання студентів, творчого опанування фаху та подальшого входження в професійну діяльність є професійна ідентичність майбутнього вчителя як результат професійної ідентифікації фахівця.

Рання професійна ідентичність майбутнього вчителя є результатом самоусвідомлення майбутнім учителем себе з професійною групою, педагогічною діяльністю; виявлення, аналіз, співвіднесення індивідуальних особливостей із компетентнісною моделлю вчителя, орієнтирами педагогічної професії та визначення на цій основі траєкторії професійного розвитку, на ранніх етапах професійного навчання (Коваленко, 2020).

У результаті теоретичного аналізу наукової літератури нами визначено професійну ідентичність майбутнього вчителя як *динамічну структуру особистості, що складається з когнітивного, емоційно-ціннісного та мотиваційно-діяльнісного компонентів.*

Когнітивний компонент передбачає сформованість у майбутніх учителів уявлень про цілісний професійний образ (професійні знання і переконання, відображені як образ професії, професійної діяльності, обов'язків, професійну групу, образ професіонала, професійні смисли, професійну місію). Емоційно-ціннісний компонент включає ототожнення студентом себе з представниками професійної групи, усвідомлення приналежності до професійної групи; суб'єктивне почуття тотожності з нею; емоційно позитивне ставлення до: себе як суб'єкта навчально-професійної діяльності та майбутньої професійної діяльності (професійна самооцінка); професії; професійної групи, цінностей, смислів; усвідомлення власної відповідності/невідповідності моделі професійної компетентності фахівця. Мотиваційно-діяльнісний компонент забезпечує прагнення, активна діяльність та готовність до самореалізації себе в обраній професії, входження в професійну спільноту, наявність напрямів особистісного та професійного розвитку; усвідомлення професійних можливостей,

перспектив та побудова професійної стратегії на основі аналізу власних професійних інтересів, потреб, цінностей, можливостей

Протягом періоду вимушеної зміни функціонування життєвих систем країн поряд із усвідомленням крихкості кордонів, системи охорони здоров'я, наука, економіка окремих країн об'єдналися в пошуку відповіді на спільні запитання. Педагогічна спільнота, системи освіти, перебуваючи в унесвітньому педагогічному експерименті, відчула силу спільності в пошуку та поширенні прогресивного досвіду, обміні ресурсами. На фоні загальної ситуації постала проблема дослідження особливостей розвитку професійної ідентичності майбутнього вчителя, проблем та запитів майбутніх учителів у ситуації карантину.

Методологія дослідження: Вибірку склали здобувачі вищої освіти (першого (17,9 %), другого (50,9 %) третього (21,6 %) року навчання, освітнього ступеня Магістр (9,6 %)), серед яких 95,6 % жінок, 4,4 % чоловіків. Дати проведення опитування та обсяг вибірки: пілотне дослідження: з 30 березня по 3 квітня (16 респондентів); основне дослідження: з 1 по 7 червня 2020 (160 респондентів).

Географія опитування: в опитуванні взяли участь здобувачі вищої освіти трьох педагогічних університетів *сходу, центру та заходу* України: Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (21,3 %), Київського педагогічного інституту імені Б. Грінченка (49,3 %), Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка (29,4 %). Вибірка за кожним університетом відображає відповідність загальній кількості здобувачів вищої освіти в університетах (Коваленко, 2020).

Методи дослідження: он-лайн опитування (Googl форма) містила 30 запитань, он-лайн інтерв'ю (Zoom, BigBlueBottom), вивчення освітніх продуктів (Moodle)).

Зміст дослідження: дослідження передбачало вивчення *проблем, чинників, запитів та ресурсів* студентів за двома складовими: *психологічна* (загальний емоційний стан студентів, готовність до підтримки психологічного здоров'я, прагнення до самовдосконалення, активна громадянська позиція) та *дидактична* (перехід до організації навчального процесу засобами дистанційних технологій, успіхи в дистанційному навчанні, професійна ідентифікація майбутнього вчителя).

У даній роботі наведемо результати, що відображають особливості розвитку складових компонентів професійної ідентичності майбутнього вчителя (переважно емоційно-ціннісного), проблеми та запити майбутніх учителів у ситуації карантину.

Результати опитування виявили спектр емоцій респондентів. У більшості переважали негативні емоції здобувачів вищої освіти на початку (56,3 %) та вкінці карантину (49,7 %). Уточнюючи причини негативних емоцій, виявили, що протягом карантину 42 % студентів відчували проблеми з настроєм, 38 % – з навчанням, 35 % – із відпочинком, 30 % – зі сном.

На запитання «З якими психологічними питаннями важко самотійно впоратися?», 79 % респондентів від загальної вибірки дали відповіді, серед яких: 26,1 % указали на емоційні проблеми (брак емоцій, апатія, стрес, тривога, напруженість, утома, роздратування, безпорадність, відчай, відчуженість, страх, відчуття самотності тощо); 13,5 % вказали на об'єктивні проблеми (мало спілкування, ізолювання, довго перебувати вдома, які стосуються вірусу, новини, втрата друзів, коханих, відстань та час); 8,7 % говорили про особистісні проблеми, проблеми саморозвитку (самоконтроль, самооцінка, самодисципліна, мотивація тощо); 3 % студентів було важко визначитися; 3 % говорили про велике коло проблем, не уточнюючи яких саме. Найбільший відсоток – 45,7 % студентів зазначили що не мали психологічних проблем протягом карантину.

Аналізуючи визначені 45,7 % студентів, які зазначили що не мали психологічних проблем протягом карантину, виявили, що з них: 58,1 % студентів другого курсу, 22,7 % першого, 9,6 % студентів освітнього рівня магістр, 9,6 % третього курсу; активно самовдосконалювалися, читали, займалися спортом; 55,2 % – навчалися дистанційно в сертифікованих курсах 35,8 %, сприймали карантин як час відпочити; 44 % оцінили власні навчальні успіхи майже як однакові до і протягом карантину, 48 % – як однакові, 8 % як неоднакові.

Аналіз причин емоційного стану виявили, що: 37 % респондентів не були готові до особливостей навчання засобами дистанційних технологій (студенти вказували на збільшення навчального навантаження, часу за екраном, складнощі з дистанційними екзаменами, практикою тощо); 29 % респондентів визначили неготовність до різних обмежень: самоізоляції, перебування вдома, транспорту, масок тощо); 19 % студентів не готові були до відсутності живого спілкування, відсутності прогулянок та зустрічей тощо; 9 % студентів не відчули проблем; 6 % студентів виявили неготовність до психологічних проявів (різких змін, зіпсованих нервів, до поведінки близьких (надмірна паніка або абсолютна байдужість), до постійного напруження через навчання, до складнощів у цілому, емоцій, пасивності, самотності, що буває нудно).

Дослідження взаємозв'язку успішності і старанності здобувачів освіти до і протягом карантину (рис. 1), виявили пряму взаємозалежність.

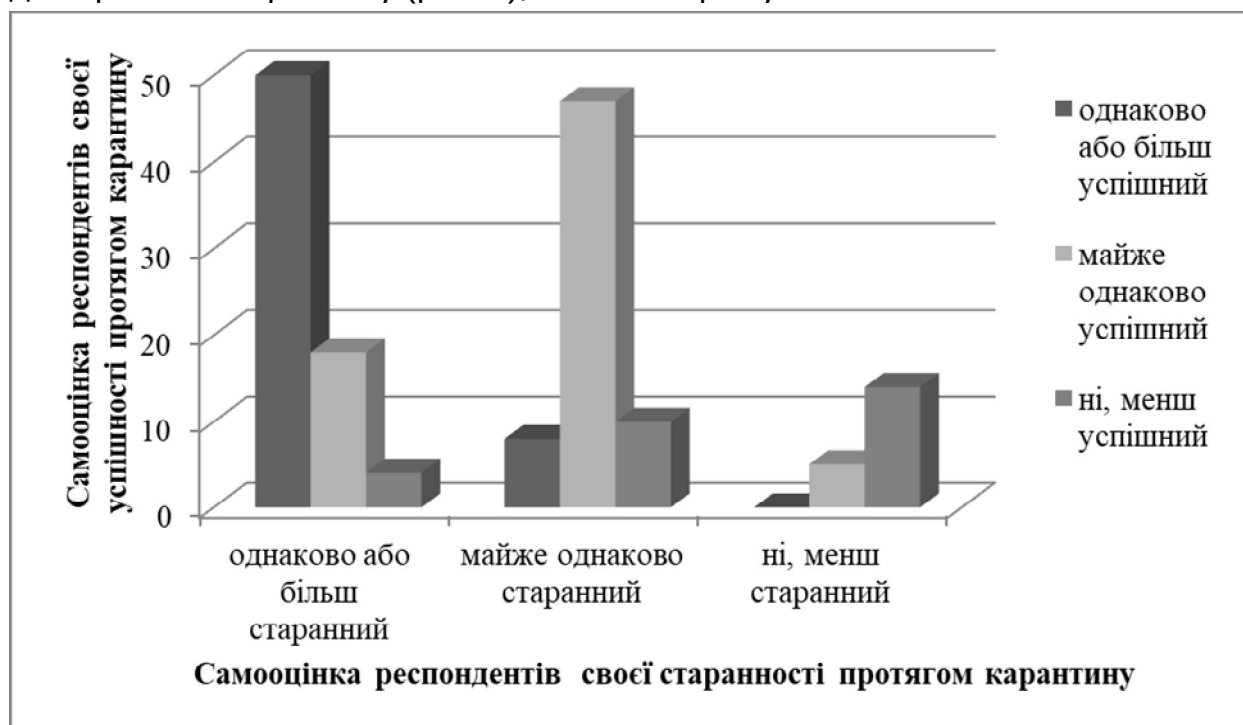

Рис. 1. Залежність самооцінки респондентів своїх старанності й успішності протягом карантину, кількість

Наступною характеристикою, яка виявила взаємозалежність із успішністю студентів став стан та прагнення до активної дії респондентів протягом карантину (рис. 2).

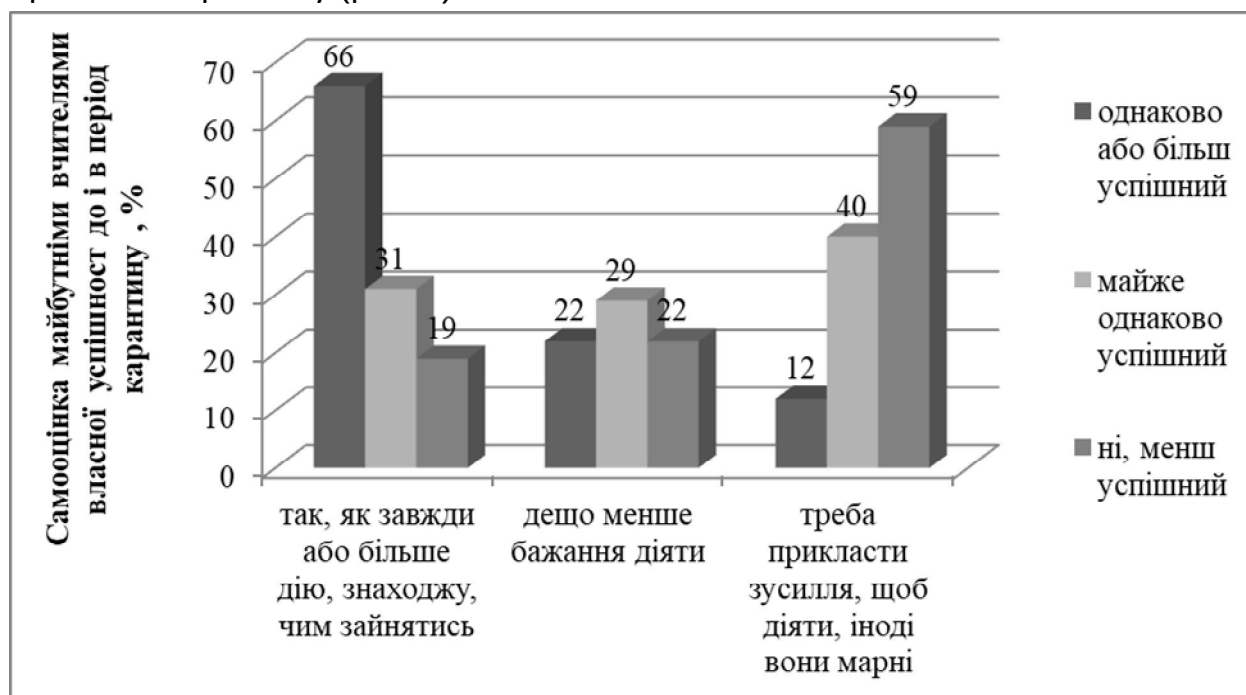

Рис. 2. Узагальнені результати відповідей на запитання «У період дистанційного навчання ти такий же успішний?»

Студенти, які описували свій стан як близький до звичайних умов життя, або навіть указують на більшу активність, говорили про те, що продовжують із задоволенням займаючись творчістю, активно або дещо менше діють, знаходять, чим зайнятися, демонструють і вищий результат самооцінки власної успішності. Відповіді респондентів, які зазначали, що не відчували бажання щось робити або треба було прикласти зусилля, щоб діяти, або навіть говорили про те, що нізащо не могли примусити себе бути активним, демонструють більш низькі показники самооцінки власної успішності.

Інформативним запитанням у контексті дослідження змін професійної ідентичності майбутнього вчителя, його складових в умовах глобальних викликів (на прикладі пандемії COVID-19) стало запитання: «Які поради майбутнім учителям міг би надати?». Оскільки студенти давали відповідь із огляду на процес дистанційного навчання в двох ідентичностях: «Я-вчитель», «Я-учень». Відповіді опосередковано розкривали потреби й запити студентів, визначали напрями до самовдосконалення та розвитку професійної ідентичності. Запитання було розгорнутим, відсоток відповідей становив 63 % загальної вибірки.

Відповіді студентів, поради дозволяють припустити, що ситуація вимушеної зміни навчання актуалізувала формування складових професійної ідентичності майбутнього вчителя. Так, спостерігається прояв складових емоційно-ціннісного компоненту професійної ідентичності майбутнього вчителя: ототожнення студентів із представниками професійної групи, усвідомлення приналежності до професійної групи (студенти проявляють у своїх відповідях турботу й усвідомлену відповідальність за емоційний стан учнів, комфортні умови забезпечення навчального процесу, вносять пропозиції щодо розвитку якостей особистості з професійного портрету вчителя).

Так, найбільший відсоток відповідей (47 %) відобразив *особистісні поради*: самовдосконалення (9 %), активність (2 %), оптимізм (4 %), емпатія та підтримка учнів (12 %), терпіння (7 %), планувати час і завдання (4 %), вірити в себе (3 %), компетентність діяти в умовах невизначеності (9 %), готовність до змін (6 %) («бути готовим до всього», «учитися знаходити вихід із будь-якої ситуації», «не боятися діяти і спробувати нове» тощо) навички майбутнього вчителя психологічної стійкості.

Наступною групою порад стали поради щодо *професійного розвитку в умовах дистанційного навчання* (34 %): розвиватися професійно (4 %); поради до дистанційного навчання (24 %): *опановувати сучасними технологіями навчання* («Якомога більше та якісніше опановувати он-лайн

ресурси», «Робити дистанційне навчання інтерактивним та цікавим», «Уміти зацікавити дітей до спілкування на інтернет платформах та допомогти в їх вивченні»; *підтримувати учнів у дистанційній формі навчання* «Підтримувати учнів і допомагати їм під час дистанційного навчання», «Не залишати дітей наодинці з проблемою відсутності Інтернету чи телефону» тощо; *забезпечити навички учнів щодо дистанційних технологій* «Привчати дітей до дистанційного навчання, щоб це не було несподіванкою»; оптимізувати обсяг навчальних завдань (6 %).

Здоров'язбережувальні поради (6 %), поради щодо здорового способу життя та підтримки учнів теж наявні у відповідях респондентів: «Агітувати учнів дотримуватися правил безпеки життєдіяльності», «Більше приділяти час собі», «Завжди знаходити час на відпочинок» тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, підсумовуючи результати дослідження, можемо узагальнити, що майбутні вчителі, які взяли участь в опитуванні, були не готові до: подолання емоційних проблем (насамперед тривоги); самоорганізації в цілому і самоорганізації навчання; перейти до нових умов життя (фізичне дистанціювання, закриття установ та сервісів, спілкування онлайн); навчатися дистанційно; бути лідером думок; діяти в умовах недостатньої визначеності, невизначеності.

Поряд із тим, на основі отриманих відповідей, можемо припустити, що ситуація вимушеної зміни навчання актуалізувала формування переліку складових професійної ідентичності майбутнього вчителя: емоційно-ціннісного компоненту (ототожнення студентів із представниками професійної групи, прийняття професійних цінностей, перегляд і усвідомлення власної відповідності/невідповідності моделі професійної компетентності фахівця); когнітивного компоненту (усвідомлення важливості постійного осучаснення професійних знань і вмінь для організації навчального процесу в сучасних умовах, розуміння професійних обов'язків, смислів, відповідальності); мотиваційно-діяльнісного компоненту (прагнення та готовність до самореалізації, наявність напрямів особистісного та професійного розвитку).

Зважаючи на той факт, що дана стаття не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у визначенні напрямів пошуку можливих засобів пропедевтики для подальшого навчання, внесення їх у професійну педагогічну підготовку майбутнього вчителя: розвиток навичок рефлексії власного емоційного стану, розуміння емоційного стану інших; навчання прийомам самодопомоги та

збереження психологічного здоров'я; навчання навичкам самоорганізації, самоконтролю; оволодіння дистанційними технологіями для навчання та спілкування; навичок медіаграмотності та навичок самопрезентації.

ЛІТЕРАТУРА

- Гарбузова, Г.В. (2007). Эмпирические критерии формирования профессиональной идентичности студентов. *Управление общественными экономическими системами*, 1, 3-14 (Harbuzova, H. V. (2007). Empirical criteria for the formation of students' professional identity. *Management of public economic systems*, 1, 3-14).
- Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва* (2020). Київ. ун-т ім. Б. Грінченка (*Distance learning: challenges, results and prospects. Adviser. From the experience of educators of the city of Kyiv* (2020). Kyiv).
- Коваленко, Н. В. (2020). Професійна ідентифікація майбутнього вчителя у психолого-педагогічному дискурсі. *Психологія: від теорії до практики: Інноваційні технології в роботі практичного психолога : матеріали III Міжнар. науково-практич. конф., м. Суми, 26 трав. 2020*, (с. 213-126) (Kovalenko, N. V. (2020). Professional identification of the future teacher in psychological and pedagogical discourse. *Psychology: from theory to practice: Innovative technologies in the work of a practical psychologist: materials of the III International scientific-practical conf., Sumy. May 26. 2020*, (pp. 213-126)).
- Коваленко, Н. В. (2020). Професійна ідентифікація майбутніх учителів в умовах глобальних викликів: на прикладі пандемії COVID-19. Суми: ФОП Цьома С.П. (Kovalenko, N. V. (2021). *Professional identification of future teachers in the context of global challenges: the example of the COVID-19 pandemic*. Sumy: FOP Tsioma S. P.).
- Лукіянчук, А. М. (2010). Проблема ідентифікації у професійному становленні студентів вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації педагогічного профілю. Київ (Lukiianchuk, A. (2010). *The problem of identification in the professional development of students of the higher education institution of the I-II levels of accreditation of pedagogical profile*. Kyiv).
- Мельник, І. М. (2018). Фактори формування професійної ідентичності вчителя, *Теорія і практика сучасної психології*, 2, 23-28 (Melnik, I. M. (2018). Factors of the formation of the teacher's professional identity. *Theory and practice of modern psychology*, 2, 23-28).
- Становлення ідентичності фахівця* (2014). Кіровоград: Імекс-ЛТД (*Formation of the identity of the specialist* (2014). Kirovograd: Imex-LTD).
- Шахрай, Т. О. (2012). Професійна ідентичність майбутніх педагогів: теоретичний аспект. *Вісник Національного університету оборони України*, 4 (29), 115-118 (Shakhrai, T. O. (2012). Professional identity of the future teachers: theoretical aspect. *Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 4 (29), 115-118).
- Chickering, A. W, & Gamson, A. F. (1987). *Seven principles for good practice in undergraduate Racine*. WI: The Johnson Foundation Inc/Wingspread
- Ericson, E. (1968). *Identity, youth and crises*. Michigan: Eerdmans.
- Tajfel, H. (1982). *Social identify and intergroup relations*. Cambridge: University Press.

РЕЗЮМЕ

Коваленко Наталия. Профессиональная идентификация будущего учителя в условиях глобальных вызовов: на примере пандемии COVID-19.

В исследовании представлены сущность и структура профессиональной идентичности будущего учителя. Проанализированы результаты проведенного

исследования трансформации профессиональной идентичности будущего учителя, его составляющих в условиях глобальных вызовов (на примере пандемии COVID-19). Выявлено, что будущие учителя, принявшие участие в опросе, были не готовы к: преодолению эмоциональных проблем (в большинстве случаев – тревоги); самоорганизации в целом и самоорганизации обучения; учиться дистанционно; быть лидером мнений. Предположено, что вместе с тем ситуация вынужденного изменения обучения актуализировала формирование перечня составляющих профессиональной идентичности будущего учителя: когнитивного, эмоционально-ценностного, мотивационно-деятельностного компонентов профессиональной идентичности будущего учителя.

Ключевые слова: профессиональная идентичность будущего учителя, процесс профессиональной идентификации будущего учителя, компетентностная модель учителя, профессиональная педагогическая подготовка.

SUMMARY

Kovalenko Nataliia. Professional identification of future teachers in the context of global challenges: the example of the COVID-19 pandemic.

The purpose of the article is to study the transformation of the future teacher's professional identity, its components in the context of global challenges (on the example of the COVID-19 pandemic).

The study, based on the methods of analysis, synthesis, comparison, systematization and generalization of scientific sources, presents the essence and structure (cognitive, emotional-value, motivational-activity components) of the professional identity of the future teacher. Based on empirical methods (online surveys (Google forms), online interviews (Zoom, BigBlueBottom), study of educational products (Moodle)), conversations with students, teachers; observation of the educational process carried out with remote technologies, retrospective analysis of own pedagogical practice, found that future teachers, who participated in the survey were not ready to: overcome emotional problems (lack of emotions, apathy, stress, anxiety, tension, fatigue, irritation, helplessness, despair, alienation, fear, feelings of loneliness, etc.); self-organization in general and self-organization of education; move to new living conditions (physical distancing, closure of institutions and services, online communication); study remotely; to be a leader of thoughts; act in conditions of uncertainty, uncertainty (confidently and effectively act in constantly changing, unpredictable situations, equipment failures).

At the same time, based on the answers received, it has been determined that the forced education change situation actualized formation of a components list of the future teacher's professional identity: emotional and value component (identification with professional group, acceptance of professional values, awareness of the conformity of the model of professional competence); cognitive component (awareness of the importance of constant updating of professional knowledge and skills for the organization of the educational process in modern conditions, understanding of professional duties, meanings, responsibilities); motivational-activity component (aspiration and readiness for self-realization, presence of directions of personal and professional development).

The presented results provide a basis for determining the areas of search for possible means of propaedeutics for further education, their inclusion in the professional pedagogical training of future teachers. We believe that the following components of future teacher training are worth noting: development of skills of reflection of one's own emotional state, understanding of the emotional state of others; learning self-help techniques and maintaining mental health; training in skills of self-organization, self-control of educational

activity; mastering distance technologies for learning and communication; media literacy and self-presentation skills, self-perception as a thought leader.

Key words: professional identity of the future teacher, process of professional identification of the future teacher, competence model of the teacher, professional pedagogical preparation.

УДК 74.213

Тетяна Кучай

Закарпатський угорський інститут
ім. Ференца Ракоці II, м. Берегово
ORCID ID 0000-0003-3518-2767

Олександр Кучай

Національний університет біоресурсів і
природокористування України
ORCID ID 0000-0002-9468-0486

Антоніна Чичук

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-9982-3634
DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/201-207

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У САМОСТІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті розкрито використання інформаційно-комунікаційних технологій у самостійній діяльності студентів. Інформаційна культура становить певний рівень інформаційної компетентності фахівця, дає йому змогу самореалізуватися в процесі творчої інформаційної діяльності шляхом використання інформаційних технологій, готує до самостійного продовження освіти. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі сприяє успішному розв'язанню методичних проблем, активізує самостійно-пізнавальну діяльність студентів, відкриває нові можливості для їх творчого розвитку.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, самостійна діяльність, студент, освіта.

Постановка проблеми. Перед закладами вищої освіти постає завдання підготувати різнобічно розвинену особистість, професіонала з гнучким мисленням, спроможного успішно виконувати різноманітні професійні завдання, готового самостійно здобувати нові знання впродовж життя.

Стратегічним напрямом еволюції освітніх систем у сучасному суспільстві є інтелектуальний і моральний розвиток людини на основі залучення до різноманітної самостійної діяльності. Швидке оновлення знань, зокрема базових, у сфері технічних наук ставить перед вищою школою завдання підготовки фахівців, спроможних: